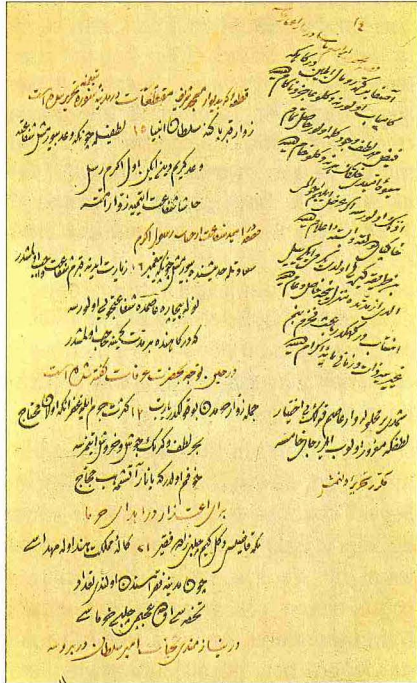

Divanının 1268'de yapılan taş baskısı şiirlerinin tamamını ihtiva etmez. Aynı zamanda devrinin büyük münşilerinden olan Çelebizâde Âsım Efendi Arapça ve Farsça da bilirdi. Nitekim Damad İbrâhim Paşa tarafından Aynî'nin 'İkdü'l-cümân'ını Türkçe'ye çevirmek için kurulan tercüme heyetinde o da bulunmuştur. Ayrıca İbrâhim Paşa'nın emriyle Hoca Gıyâseddin Nakkaş'ın 'Acâ'ibü'l-leâ'îf adlı Hitay seyahatnâmesini tercüme etmiştir. Bu tercüme Ali Emîrî tarafından yayımlanmıştır (1331). Âsım Efendi'nin ayrıca bir de *Mevlid-i Şerif* kaleme aldığı rivayet edilmektedir (Müstakimzâde, s. 651).

Hattat Abdülbâkî Ârif Efendi'den ders alan Çelebizâde Âsım Efendi hatla da meşgul olmuş ve özellikle "ta'lik kırıması"nda şöhet yapmıştır. Kendi hattıyla olan divanı Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir (nr. 5644). Çağdaşları tarafından dürüst, iyilik sever, hoşsohbet biri olarak nitelendirilen Çelebizâde Âsım Efendi Mevlevî tarikatına mensuptu. Çeşitli kütüphanelerdeki bazı yazmalarda mührü bulunduğu göre kitap toplamaya meraklı biri olduğu anlaşılmaktadır.

Çelebizâde Âsım Efendi'nin *Divan*'ından bir sayfa (Beyazıt Ktp., nr. 5644, vr. 14^a)

BİBLİYOGRAFYA :

Çelebizâde Âsım Efendi, *Târih*, İstanbul 1282, s. 7, 111, 358-361; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 452; İzzî, *Târih*, İstanbul 1199, vr. 186^a; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 650-651; Cemâled-din, *Osmanlı Târih ve Müverrihleri (Âyine-i Zürefâ)*, İstanbul 1314, s. 45-46; Fatîm, *Tezkire*, s. 265; *Devhatü'l-meşâiyh*, s. 101; *Sicill-i Osmânî*, I, 366; *Osmanlı Müellifleri*, III, 43-45; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 532-533; Banarlı, *RTET*, II, 785; Babinger (Üçok), s. 320-321; M. Cavid Baysun, "Çelebizâde", *İA*, III, 370-375; Bekir Kütükoğlu, "Vekâyinüvis", *İA*, XIII, 276.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

ÂSİM EFENDİ, Mekkiizâde

(ö. 1262/1846)

Osmanlı şeyhülislâmı.

I. Abdülhamid ve III. Selim devri şeyhülislâmlarından olan Mekki Mehmed Efendi'nin oğludur. İstanbul'da doğdu, tahsilini özel olarak tamamladıktan sonra 1785'te genç yaşta hâric derecesiyle (bk. MEDRESE) ilmiye mesleğine girdi. 1797'de Galata kadısı, 1809'da İstanbul kadısı, 1812'de Rumeli kazaskeri ve 27 Ocak 1818'de şeyhülislâm oldu. Ancak padişaha yakınlığıyla tanınan Hâlet Efendi'nin isteklerine karşı, ileride çıkabilecek mahzurları hissederek çekingen davrandığı için 3 Eylül 1819'da azledildi. 25 Eylül 1823'te ikinci defa şeyhülislâmlığa getirildi. Fakat Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmaya karar veren II. Mahmud, meşihat makamında daha sert ve kararlı birinin bulunmasını istediğinden, aslında takdir ettiği ancak ocağa yakınlığını bildiği Mustafa Âsım Efendi'yi görevinden azletmek zorunda kaldı (26 Kasım 1825). Âsım Efendi, sekiz yıllık bir aradan sonra 8 Şubat 1833'te üçüncü defa şeyhülislâm oldu. Sultan Abdülmecid tahta çıktığında onu görevinde bıraktı ve bu üçüncü şeyhülislâmlığı 19 Kasım 1846 tarihinde vefatına kadar devam etti. Ölüncü Fatih'te babasının yanına defnedildi.

Âsım Efendi ileri görüşlü bir devlet adamı olup siyasî olayları yakından takip ederdi. On üç yıl süren üçüncü şeyhülislâmlığı sırasında yenilikleri benimsemiş, hem Tanzimatçılar'la hem de Tanzimat'a muhalif olanlarla iyi geçinmiştir. Ölümünden sonra yerine Ârif Hikmet Beyefendi'nin tayini münasebetiyle Sultan Abdülmecid tarafından çıkarılan fermanda onun ahlâk ve iffet sahibi şahsiyetinden takdirle bahsedilmiştir. Çok tutumlu olan Âsım Efendi geride büyük bir servet bırakmış, evlâdı olma-

Âsım Efendi'nin kazasker tayini ile ilgili bir teklif yazısı ve üzerinde sadrazamın buyruğudur (BA, Cevdet-Adliye, nr. 3589)

diğinden vasiyeti üzerine bu servet Aya-sofya Camii'nin tamirine harcanmıştır. II. Mahmud ve Sultan Abdülmecid zamanlarındaki şeyhülislâmlığı toplam 17 yıl 6 ay kadardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şânizâde, *Târih*, III, 59; *Devhatü'l-meşâiyh*, s. 124-125, 130-131; Cevdet, *Târih*, XI, 27; XII, 83, 138; Lutfî, *Târih*, I, 187-188; IV, 77; *Sicill-i Osmânî*, III, 283; VIII, 122-125; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 580-582; Mehmed Zeki Pakalın, "Âsım", *İTA*, I, 560-561.

MEHMET İPŞİRLİ

ÂSİM EFENDİ, Mütercim

(bk. MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ).

ÂSİM b. ÖMER b. HATTÂB

(عاصم بن عمر بن الخطاب)

Ebû Ömer (Ebû Amr) Âsım b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 70/689)

Hz. Ömer'in oğlu, sahâbi.

Annesi Medine'de Hz. Peygamber'e ilk biat eden kadın sahâbilerden Cemîle bint Sâbit el-Ensâriyye'dir. Emevî Halifesi Ömer b. Abdülazîz'in anne tarafından dedesi olan Âsım'ın bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in vefatından iki yıl önce (630) doğduğu, bazılarındaki ise hicretin 6. yılında (628) dünyaya geldiği kaydedilmektedir.

Âsım'ın ilk çocukluk yılları, Hz. Ömer'den boşandıktan sonra Abdurrahman b. Yezîd'le evlenen annesinin yanında geçti. Henüz dört (veya sekiz) yaşlarında iken, Kubâ'ya gelen Hz. Ömer onu alıp götürmek istedi. Ancak Âsım'ın anneannesi Şemûs bint Ebû Âmir buna engel olma-ya çalışınca Ömer halifeye başvurdu. Her iki tarafı da dinleyen Hz. Ebû Bekir, Âsım'ın ninesine verilmesini uygun gördü; Ömer de karara uymak zorunda kaldı (*el-Muvaṭṭaʿ* 2, "Vaşiyyet", 6). Âsım ilk çocukluk yıllarından sonra Hz. Ömer'in himayesinde yetişmiş ve onun tarafından evlendirilmiştir. Babasından hadis rivayet ettiği bilinen Âsım'dan iki oğlu Hafs ve Ubeydullah ile Urve b. Zübeyr rivayette bulunmuşlardır. Âsım'ın rivayet ettiği bir hadis Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer almıştır (III, 478).

Bütün kaynaklar Âsım b. Ömer'in uzun boylu, iri yapılı, son derece asil, cömert, hiç kimseyi incitmeyen ve kimsenin aleyhinde bulunmayan bir kişi olduğunu kaydetmektedir. Ağabeyi Abdullah b. Ömer kendisine sövüp hakaret etmeye yeltenen birine, "Ben ve kardeşim Âsım kimseye sövmeyiz" derken onun üstün ahlâkını belirtmiştir. Şairliği ve güzel konuşmasıyla da tanınırdı. Rebeze'de öldüğü zaman ondan üç yıl sonra vefat edecek olan ağabeyi Abdullah, şair Mütemmim b. Nüveyre'nin, "Âh, ölüm (Âsım'ı) aramızdan almasaydı da birlikte yaşasaydık yahut beraber ölseydik" anlamındaki bir beytini okuyarak derin üzüntüsünü dile getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

el-Muvaṭṭaʿ 2, "Vaşiyyet", 6; *Müsned*, III, 487; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 15, ayrıca bk. İndeks; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Ömeri), II, 588; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 477; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 187-188; Taberî, *Târîh* (de Goeje), II, 642; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 136-137; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, III, 115; Nevevî, *Tehzîb*, I/1, s. 255; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 97-100; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 56; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 52-53.

M. YAŞAR KANDEMİR

ÂSİM b. ÖMER b. KATÂDE

(عاصم بن عمرو بن قتادة)

Ebû Amr (Ebû Ömer)

Âsım b. Ömer b. Katâde ez-Zaferî
(ö. 120/738)

İlk siyer ve megazî müelliflerinden, tâbiî.

Evs kabilesinin bir kolu olan Benî Zafer'e mensuptur. Çocukluk ve gençlik yılları doğum yeri olan Medine'de geçmiştir. Bedir Gazvesi'ne katılan dedesi

Katâde duyduğu hadisleri oğlu Ömer'e öğretmiş, o da bu hadisleri Âsım'a rivayet etmiştir. Babasından başka Câbir b. Abdullah, Enes b. Mâlik, Mahmûd b. Le-bîd, büyük annesi Rumeysa ve Ali b. Hüseyin b. Ali'den hadis almıştır. Kendisinden hadis dinleyenler arasında oğlu Fazl, Muhammed b. Aclân, Abdurrahman b. Süleyman ve ünlü siyer ve megazî müellifi İbn İshak bulunmaktadır. İbn İshak'ın çok sayıdaki hocaları arasında kendisine en çok güvendiği ve adını en çok andığı dört âlimden biri odur. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almış, Yahyâ b. Maîn, Ebû Zür'a ve Nesâî onun güvenilir bir muhaddis olduğunu söylemişlerdir. Âsım'ı güvenilir kabul etmeyenlerin de mevcut olduğu iddiasını Yahyâ b. Saîd el-Kattân şiddetle reddetmiştir.

Emevî halifelerinden Ömer b. Abdülâzîz (717-720) onu hilâfet merkezine davet ederek Şam Camii'nde megazî ve sahâbilerin menkıbelerine dair dersler vermesini temin etmişti. Halifenin vefatı üzerine Medine'ye dönmüş (720) ve burada on sekiz yıl kadar öğretim faaliyetinde bulunduktan sonra 738'de vefat etmiştir. 737, 735 hatta 724 yılında vefat ettiğine dair rivayetler de vardır.

Âsım b. Ömer'in siyer ve megazîye dair yazdığı eser günümüze müstakil bir kitap halinde intikal etmemiş, ancak İbn İshak, Vâkıdî, İbn Sa'd ve Taberî eserlerinin birçok yerinde ondan iktibaslar yapmışlardır. Yahudilerin Hz. Peygamber'in geleceğine dair verdikleri haberler, Hz. Peygamber'in annesi Âmine'nin ölümü, Hz. Peygamber ve ashabının Mekke'de Ebû Tâlib mahallesinde muhasara edilmeleri, Hz. Peygamber'in Kâbe'yi ziyaret için Mekke'ye gelen kabilelere İslâmiyet'i anlatması, Akabe biatları, Bedir ve Uhud başta olmak üzere muhtelif gazve ve seriyyelere dair geniş bilgiler onun rivayetleri arasında zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, s. 127-129; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), s. 466; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, V, 240-241; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 33-34; Sezgin, *GAS*, I, 279-280; J. Horowitz, *el-Megâzi'l-ülâ ve mü'ellifühâ* (trc. Hüseyin Nassâr), Kahire 1949, s. 47-49; Şâkir Mustafa, *et-Târîhu'l-'Arabî ve'l-mü'errihûn*, Beyrut 1983, I, 156; Hâlid el-Asefî, "Âsım b. Ömer b. Katâde", *Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb*, sy. 8, Bağdad 1965, s. 226-242.

M. ZEKİ TERZİ

ÂSİM b. SÂBİT

(عاصم بن ثابت)

Ebû Süleymân Âsım b. Sâbit
b. Ebi'l-Aklah el-Ensârî el-Evsî
(ö. 3/624)

Hamiyyü'd-debr

(araların koruduğu kişi)
lakabı ile tanınan sahâbî.

Âsım b. Ömer b. Hattâb'ın dayısı olup, Medineli ilk müslümanlardandır. Hicretten sonra Hz. Peygamber onunla Abdullah b. Cahş arasında kardeşlik bağı (*muâhât**) kurdu. Bedir Savaşı'nda müşriklerin elebaşlarından Ukbe b. Ebû Muayt'ı öldüren Âsım, Uhud Savaşı'nda müslümanlar dağıldığında Hz. Peygamber'in yanında kaldı. Bu savaşta azıllı müşrik kadınlardan Sülâfe'nin iki oğlunu öldürdüğü için Sülâfe onun başını getirene yüz deve vereceğini vaad etmiş, ayrıca kafa tasiyla şarap içmeye yemin etmişti. Âsım b. Sâbit ok atmakta maharet sahibi olduğu için müslümanlar arasında Hz. Peygamber'in okçusu olarak da ün yaptı. Onun kumandasında yedi (veya on) kişilik bir heyet, istek üzerine Hz. Peygamber tarafından muallim olarak Adal ve Kâre kabilelerine gönderildi. Bu heyet, Kureys'in Uhud'dan sonra müslümanlara bir daha saldırıp saldırmayacağını öğrenmekle de görevliydi. Yolda, adı geçen kabilelerin elçilerinden biri, müslümanlarca öldürülmüş olan Hâlid b. Süfyân'ın intikamını almak için fırsat kollayan Lihyânoğulları'na -önceden yaptıkları bir anlaşmaya göre- gizlice haber ulaştırdı. Bunun üzerine Lihyânîliler'dan yüz kadar okçu, Mekte ile Ufân arasındaki Recî suyu yakınlarında müslümanları kuşatarak teslim olmalarını istedi. Ancak Âsım b. Sâbit, "Allahım! Peygamberini durumu-muzdan haberdar et!" diye dua ettikten sonra teslim olmayı reddederek savaşa girdi. Önce ok, sonra mızrak, daha sonra da kılıçla savaşan Âsım müşriklerden bir kişiyi öldürmüştü, iki kişiyi de yaralamıştı. Çantasında yedi ok bulunduğu, her biriyle bir kişi öldürdüğü de rivayet edilmiştir. Çetin bir mücadele sonunda, "Allahım! Ben ilk günler senin dinini korudum, sen de bugün benim cesedimi koru!" dedi ve ardından şehid oldu. Âsım'ın başını Sülâfe'ye götürüp yüz deveyi almak isteyen Lihyânîliler, âniden üzerlerine saldıran arılar yüzünden onun naaşına yaklaşamadılar. Arıların dağılması için geceyi beklemeye